

Suç Sosyolojisi: Türkiye'deki Hapishanelerin Mekânsal ve Zamansal Bağlamı

Arif Akbaş*

Öz: Günümüzde suç ve ceza konuları, toplumları derinlemesine etkileyen karmaşık ve çok yönlü olgular olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, suç sosyolojisi disiplini, suçun toplumsal kökenlerini, etkilerini ve cezalandırma sistemlerinin toplumsal yapılarıdaki rolünü anlamaya yönelik önemli bir çaba sarf etmektedir. Bu makale, özellikle Türkiye'deki hapishanelerin mekânsal ve zamansal bağlamını inceleyerek suç sosyolojisi disiplini içinde önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Başlangıç kısmında, suçun sosyolojik boyutunu anlamak adına suç sosyolojisinin genel çerçevesine odaklanılacaktır. Bu bağlamda, suçun bireylerarası, toplumsal ve kültürel etkenlere nasıl bağlı olduğunu anlamak için temel kavramlar ile teoriler ele alınacaktır. Ayrıca, suçun toplum üzerindeki etkilerini inceleyerek, suçla mücadelede kullanılan cezalandırma sistemlerinin ve hapishane gibi kurumların toplumun sosyal dokusundaki rolü irdelenecektir. Türkiye'deki hapishanelerin tarihçesi/değişimi ele alınacak ve bu kurumların mekânsal boyutu detaylı bir şekilde incelenecektir. Hapishanelerin yerleşim yerleri, yapısal özellikleri ve kapasiteleri gibi faktörler, suçla mücadelede bu kurumların etkinliğini anlamak adına önemli bir perspektif sunmaktadır. Ayrıca hapishanelerin zamansal boyutu üzerine odaklanılacaktır. Bu bağlamda, Türkiye'de hapishane nüfusundaki değişimler, suç oranlarındaki dalgalanmalar ve cezalandırma politikalarındaki değişiklikler incelenecektir. Bu analiz, hapishane sistemlerinin toplumdaki değişen dinamiklere nasıl tepki gösterdiğini ve suçun zamansal olarak nasıl dönüştüğünü anlamamıza yardımcı olacaktır. Elde edilen bulguların suç sosyolojisi teorileriyle nasıl ilişkilendirilebileceği ve bu analizlerin Türkiye'deki ceza sistemi üzerindeki pratik etkileri tartışılacaktır. Gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler sunularak, suç sosyolojisi alanında spesifik sorunlar ve dinamikler hakkında daha derinlemesine, kapsamlı bir bilgi birikimi oluşturma hedeflenmektedir. Bu makale, Türkiye'deki hapishanelerin mekânsal ve zamansal boyutlarıyla toplumsal ilişkisine odaklanarak suç sosyolojisi disiplinine yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulguların, suçun toplumsal bağlamını anlamak ve etkili suç politikaları geliştirmek adına önemli bir katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suç sosyolojisi, Ceza sosyolojisi, Kriminoloji, Hukuk sosyolojisi, Türkiye'deki suçlu profili.

* Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Yıldızeli Meslek Yüksekokulu, aakbas@cumhuriyet.edu.tr ORCID: 0000-0002-8480-4350.

Sociology of Crime: Spatial and Temporal Context of Prisons in Turkey

Arif Akbaş

Abstract: In contemporary times, the issues of crime and punishment stand out as complex and multifaceted phenomena deeply impacting societies. In this context, the discipline of the sociology of crime endeavors to understand the social origins of crime, its effects, and the role of penal systems within social structures. This article aims to fill a significant gap in the discipline of the sociology of crime by examining the spatial and temporal context of prisons in Turkey. Initially, to comprehend the sociological dimension of crime, the general framework of the sociology of crime will be focused upon. In this context, fundamental concepts and theories will be addressed to understand how crime is linked to interpersonal, social, and cultural factors. Additionally, by examining the impacts of crime on society, the role of penal systems and institutions like prisons in the social fabric will be scrutinized. The history and evolution of prisons in Turkey will be discussed, and the spatial dimensions of these institutions will be examined in detail. Factors such as the locations of prisons, their structural features, and capacities offer a significant perspective for understanding the effectiveness of these institutions in combating crime. Moreover, the temporal dimension of prisons will be focused upon. In this context, changes in the prison population in Turkey, fluctuations in crime rates, and shifts in penal policies will be analyzed. This analysis will help us understand how prison systems respond to changing dynamics in society and how crime transforms temporally. The findings will be discussed in relation to theories of the sociology of crime and the practical implications of these analyses on the penal system in Turkey will be explored. Suggestions for future research will be presented, aiming to build a more profound and comprehensive knowledge base on specific issues and dynamics within the field of the sociology of crime. By focusing on the spatial and temporal dimensions of prisons in Turkey and their social relationship, this article aims to provide a new perspective to the discipline of the sociology of crime. It is hoped that the findings will contribute significantly to understanding the social context of crime and developing effective crime policies.

Keywords: Sociology of crime, sociology of punishment, criminology, sociology of law, criminal profile in Turkey.

Giriş

Suç sosyolojisi, suçun sosyal/ kültürel kökenlerini anlamaya yönelik bir disiplindir ve toplumları etkileyen karmaşık bir olgu olan suçun çeşitli yönlerini incelemeyi amaçlar. Bu makalede, suç sosyolojisinin temel kavramlarına ve bu disiplinin sunduğu teorik çerçeveye odaklanarak, suçun toplumsal dinamikleri anlama çabasına katkıda bulunma amaçlanmaktadır. Suç sosyolojisi, bireyler arası etkileşimlerin, toplumsal normların ve kültürel faktörlerin suç olgusunu nasıl şekillendirdiğini anlamaya çalışır. Suçun bireyin içsel özelliklerinden ziyade toplumsal etkenlere bağlı olduğu temel teorilerden biri, bu disiplinin odak noktalarından biridir (Hester, 2017, s. 1-27). Bu bağlamda, suçun toplumsal bir olgu olarak nasıl inşa edildiği ve sosyal yapılar üzerindeki etkileri incelenir. Toplumun çeşitli katmanlarında görülen suç eğilimleri, ekonomik faktörler, eğitim seviyeleri ve sosyal sınıf gibi değişkenlerle ilişkilidir. Suçun sosyal bir olgu olarak anlaşılması, etkili suç politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması açısından kritiktir. Suç sosyolojisinin bir diğer önemli boyutu, kriminal konuların cezalandırılmasıyla ilgilidir. [Sosyoloji için ceza formal ya da enformal tüm yaptırımları içerir. Ceza hukuku sistemi bunun bir parçası olabilir.] Ceza sistemleri, suçun önlenmesi ve toplumun korunması amacıyla tasarlanmıştır. Ancak, cezalandırma politikalarının etkinliği ve adilliği konusundaki tartışmalar da suç sosyolojisinin odak noktalarındandır. Suç sosyolojisi, suçun sosyal, kültürel ve ekonomik bağlamlarını anlamak için önemli bir araştırma alanı sunmaktadır. Bu disiplin, suçun nedenleri, sonuçları ve cezalandırma sistemleri üzerine yapılan çalışmalarla toplumların suçla mücadelesine ışık tutmaktadır. Suç sosyolojisi, toplumsal dinamiklere duyarlı suç politikalarının geliştirilmesine katkıda bulunarak daha adil ve sürdürülebilir bir toplum hedefine ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır (Downes, 2016, s. 334).

Ceza sosyolojisi, suçun cezalandırılması sürecini ve ceza sistemlerinin toplumsal bağlamdaki rolünü inceleyen bir disiplindir. [Sosyolojinin “ceza” denilen kavramı resmi yaptırımlardan daha geniş gördüğünü vurgulamak gerekir. Diğer yandan ceza hukukunun bu yönüne ilişkin çabalar genellikle kriminoloji disipliniince tetkik edilir.] Bu alan, ceza hukukunun ötesine geçerek, cezalandırma pratiklerinin sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerini anlamaya odaklanır. Ceza sosyolojisi, suç ve ceza arasındaki ilişkiyi ele alırken, cezalandırmanın adalet, etkinlik ve toplumsal düzen açısından nasıl değerlendirilmesi gerektiği konularını da ele alır (Garland, 2018, s. 8-33). Bu disiplin, ceza politikalarının olası etkilerini analiz ederek, ceza sistemlerinin toplumsal eşitsizlikleri nasıl etkilediğini ve toplumun genel güvenlik algısını nasıl şekillendirdiğini araştırır. Ayrıca, ceza sosyolojisi, suçun toplumsal/ ekonomik nedenlerini inceleyerek, suçun önlenmesine ve toplumun daha güvenli bir hale gelmesine yönelik etkili stratejiler geliştirmeye katkıda bulunur. Bu disiplin, ceza sistemlerinin evrimini, cezalandırma pratiklerinin değişimini ve ceza politikalarının toplumsal normlar üzerindeki etkilerini anlama

çabasında önemli bir rol oynar. Ceza sosyolojisi aslında suç ve ceza konularında geniş bir perspektif sunarak, toplumun adil, etkili ve sürdürülebilir bir ceza sistemine doğru ilerlemesine katkı sağlar (Garland, 1990, s. 1-15).

Kriminoloji, suç ve suçluluğun bilimsel bir perspektiften incelendiği, suçun nedenleri ve toplumun suçlara verdiği tepkilerin araştırıldığı çok disiplinli bir alan olarak tanımlanır. [Ayrıca kriminoloji, suçun nedenlerini, sonuçlarını ve önlenmesi için alınabilecek önlemleri inceleyen disiplinler arası bir bilim dalıdır. Sosyoloji, psikoloji, hukuk, antropoloji ile ekonomi gibi çeşitli bilim dallarının yöntem/ teorilerini kullanarak, suçun bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini analiz eder. Kriminologlar, suçlu davranışlarının kökenlerini, suçun yaygınlık ya da dağılımını, suç işleme oranlarını ve suç önleme stratejilerini araştırırlar. Suç, bir toplumun yasaları tarafından yasaklanmış ve cezalandırılması öngörülmüş davranışlar bütünü olarak tanımlanabilir. Suç, yasalara aykırı olarak gerçekleştirilen bir eylem ya da ihmal sonucu da oluşabilir. Suçlar, cezai yasalar kapsamında düzenlenir ve suç işleyen bireyler bu yasalar çerçevesinde cezalandırılır. Suç: Belirli bir yasal çerçeveye göre tanımlanmış, toplum tarafından yasaklanmış ve cezalandırılan davranışlardır. Kriminoloji ise suçu ve suçlu davranışlarını inceleyen, suçun nedenleri, sonuçları ve önlenmesi üzerinde araştırmalar yapan bir bilim dalıdır. Suç, belirli bir eylemin yasadışı olup olmadığına ve bu eylemin cezai yaptırımlara tabi olup olmadığına odaklanır. Kriminoloji, suçun arka planını, nedenlerini, sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel faktörlerini, suçla mücadele yöntemlerini ve suçun toplumsal etkilerini anlamaya çalışır.] Bu disiplin, suçlu davranışlarla ilgili desenleri, motivasyonları ve sonuçları anlamak amacıyla sosyoloji, psikoloji, hukuk, antropoloji gibi çeşitli alanlardan faydalanarak kapsamlı bir analiz sunar. Kriminolojinin temel amacı, bireyleri suç işlemeye iten etkenlerin karmaşıklığını çözmektir (Newburn, 2017, s. 1-12). Bu alan, suçlu davranışlara katkıda bulunabilecek sosyal, ekonomik ve psikolojik faktörleri incelemektedir. İstatistiksel verilerin, vaka analizlerinin ve teorik çerçevelerin analiziyle, kriminoloji, suçun farklı sosyal bağlamlar içinde daha derin bir anlayışa ulaşmayı amaçlar. Kriminoloji, aynı zamanda suçun önlenmesi ve müdahale stratejilerinin etkinliğini araştırarak, suçla mücadelede adalet sisteminin işleyişini de ele alır. Bu disiplin, kolluk kuvveti uygulamalarını, mahkeme süreçlerini ve düzeltici yöntemleri eleştirerek, bunların bireyler ve toplum üzerindeki etkilerini değerlendirir (Vito, 2015, s. 3). Bunun yanında, kriminoloji, suç/ ceza ile ilgili halk politikalarının oluşturulmasında da etkili bir rol oynar ve suçlu davranışların temel nedenleriyle ilgilenen kanıta dayalı yaklaşımları savunur. Kriminolojinin önemli bir yönü, suçla ilgili toplum tepkilerinin incelenmesidir; bu, suçla mücadele amacıyla oluşturulan hukukların gelişimi ve cezanın uygulanmasını içerir. Bu disiplin, çeşitli cezai önlemlerin etik açıdan değerlendirilmesini/ bunların toplumsal değerler ve normlar üzerindeki etkilerini eleştirel bir bakış açısıyla analiz eder. Kriminoloji, toplum içindeki suçun karmaşık dinamiklerini anlamak için önemli bir akademik çerçe-

ve sağlar. Çeşitli disiplinlerden gelen bilgileri birleştirerek, kriminoloji sadece suçlu davranışları açıklamakla kalmaz, aynı zamanda suçun önlenmesine yönelik etkili stratejilere ve adil bir ceza sistemine katkıda bulunmayı da amaçlar (Jones, 2021, s. 6).

Hukuk sosyolojisi, hukuki normların toplumsal bağlamda nasıl işlediğini ve hukukun toplumsal düzenleme süreçlerine olan etkilerini inceleyen bir disiplindir. Bu makale, hukuk sosyolojisinin temel kavramlarına odaklanarak, hukuki yapının toplumsal dinamiklere olan etkilerini açıklamayı da amaçlamaktadır (Ehrlich, 1922, s. 130-145). Hukuk sosyolojisi, hukuki normların oluşturulması, uygulanması ve değişim süreçlerini sosyal faktörler bağlamında anlamaya çalışır. Bu bağlamda, hukuki normların toplumsal normlarla etkileşimi, adaletin toplumsal algısı ve hukukun toplum üzerindeki rolü gibi konular önemli bir rol oynar. Ayrıca, hukuki kurumların toplumsal eşitsizliklere olan etkileri ve hukukun toplumsal değişimle nasıl ilişkili olduğu da incelenir. Hukuk sosyolojisi, hukuki normların toplumsal düzeni nasıl etkilediğini anlamaya yönelik kapsamlı bir analiz sunar. Hukukun toplumsal normları düzenleme ve çeşitli sosyal gruplar arasında denge sağlama işlevi, hukuk sosyolojisinin önemli bir alanını oluşturur. Bu bağlamda, hukuki normların toplumsal düzeni koruma ve güç ilişkilerini dengeleme potansiyeli, hukuk sosyolojisinin merkezinde yer alır. Hukuk sosyolojisi, hukukun toplumsal dinamikleri üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik önemli bir disiplindir. Bu metinde hukuk sosyolojisinin temel kavramları açıklanırken, hukukun toplumsal düzen içindeki rolü ele alınarak disipline dair önemli katkıları da vurgulanmaktadır (Timasheff, 2017, s. 15-16).

Suç işleme eğilimi, yüzyıllardır insanlık üzerindeki bir soru işareti olmuştur. Suçun sosyolojik perspektiften incelenerek, bireylerin suç işleme nedenlerini anlamaya yönelik yoğun bir çaba sarf edilmelidir. Sosyoloji, suçun birey ve toplum arasındaki kompleks etkileşimlerle nasıl bağlantılı olduğunu açıklamak adına güçlü bir araç sunar. Birçok sosyolog, suçun temel nedenlerinden birinin toplumsal yoksulluk olduğunu savunmaktadır. Yoksulluk içinde büyüyen bireylerin, ekonomik olanaklardan yoksun olmaları nedeniyle suça yönelebileceği düşünülmektedir (Denno, 1985, s. 711-741). Bu bağlamda, gelir eşitsizliği, sosyal hizmetlere erişimdeki farklılıklar ve işsizlik gibi toplumsal faktörler, suç eğilimini artırabilir. Toplumsal değerler ve normlar, bireylerin davranışlarını şekillendiren önemli etmenlerdir. Toplumun değer yargılarına uymayan bireyler, suç işleme eğiliminde olabilirler. Ayrıca, toplumun suça karşı tepkisi, cezalandırma sistemleri ve toplumsal baskılar da suçun sosyal bir olgu olarak ele alınmasında önemli rol oynar. Aile ve çevresel etkenler, bireylerin suç işleme eğiliminde etkili bir faktördür. Aile içinde yaşanan şiddet, ihmaller veya duygusal sorunlar, bireyin suça yönelmesine neden olabilir. Bireyin çocukluk ve gençlik döneminde maruz kaldığı çevresel etkiler, suç eğilimini etkileyebilir. Sosyal hizmetler, suça yönelen bireylerin rehabilitasyonu ve suçun önlenmesi açısından kritik bir rol oynar. Toplumun suçla mücadelede sosyal hizmetlere daha fazla yatırım yapması, suça duyarlı bireylerin desteklenmesini ve suçun kökenleriyle başa çıkılmasını sağlayabilir. İnsanların

suç işleme eğilimi, sosyolojik bir bakış açısıyla incelendiğinde, suçun karmaşık bir sosyal olgu olduğu görülmektedir. Toplumsal faktörler, aile/ çevresel etkiler, değerler ile normlar gibi unsurlar bir araya geldiğinde, suç işleme eğilimini anlamak yahut önlemek için sosyal hizmetler, eğitim ve toplumsal destek önemli rol oynar. Bu bağlamda, suçun sosyolojik izahatı, daha adil, eşit ve suça dayanıklı bir toplumun inşasına katkıda bulunabilir (Bottoms, 2002, s. 11-35).

Suç, bireyler, toplumlar ve kültürler arasında karmaşık bir etkileşim ağı içinde gelişen bir olgudur. Sosyoloji, suçun kökenlerini anlamak ve suçun toplumsal dinamiklerini çözümlenmek adına bireylerarası, toplumsal/ kültürel etkenlere odaklanarak önemli bir perspektif sunar. Bireylerarası etkenler, suçun temelini oluşturan önemli unsurlardan biridir. Bireylerin kişisel özellikleri, psikolojik durumları ve sosyal ilişkileri, suç eğilimini etkiler. Örneğin, çocukluk travmaları, aile içi şiddet ya da psikolojik sorunlar, bireyin suça yönelme olasılığını artırabilir. Bireyin içsel dünyasındaki çatışmalar ve kişisel deneyimler, suç işleme eğilimini şekillendirebilir. Suçun toplumsal boyutu, bireylerarası etkileşimleri aşarak geniş bir perspektifi içerir. Toplumsal faktörler, ekonomik eşitsizlik, yoksulluk, işsizlik gibi durumlar, suçun ortaya çıkmasında etkili olabilir (Gottfredson, 1991, s. 197-226). Ayrıca, eğitim seviyeleri, sosyal hizmetlere erişim ve mahalle yapıları gibi toplumsal dinamikler, suçun yayılmasında/ bireylerin suça katılma olasılığında etkili rol oynar. Bir başka açıdan kültür, suçun anlaşılmasında ve açıklanmasında önemli bir faktördür. Kültürel değerler, normlar ile yaşam tarzları, bireylerin suça yönelik motivasyonlarını ve suç işleme biçimlerini etkiler. Örneğin, belirli bir kültürde suçun tolere edilip edilmediği, suçun toplum içindeki algısını derinden etkiler. Sosyolojik perspektiften bakıldığında, suçun bireylerarası, toplumsal ve kültürel etkenlere bağlı olduğu görülmektedir. Bu etkenler arasındaki kompleks etkileşim, suçun doğasını anlamak ve suçla mücadele stratejileri geliştirmek adına önemlidir. Bu nedenle, suçun sosyolojik boyutlarına odaklanan araştırmalar, daha kapsamlı ve etkili suç politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunabilir. Bu ise toplumsal düzenin güçlendirilmesine ve suça dayanıklı bir toplumun inşasına yönelik adımlar atılmasına yardımcı olabilir (Cullen, 1994, s. 527-559).

Suç Sosyolojisi ile İlgili Temel Teoriler ve Suçun Toplumsal Etkileri

Suç, gündelik dilde, bir devlet ya da diğer otoriteler tarafından yasa dışı kabul edilen ve cezalandırılan bir eylemi ifade eder. [Suç sosyolojisi açıklanırken sosyolojinin benzer bir alanı olan “sapma sosyolojisi” de açıklanmalıdır. Sapma sosyolojisi, toplumsal normlara ve kurallara aykırı davranışları inceleyen sosyoloji dalıdır. Toplumlar da kabul edilmiş normların dışında kalan davranışlar “sapma” olarak nitelendirilir ve bu davranışların nedenleri, sonuçları, toplumsal tepkiler/ bu tepkilerin etkileri sapma sosyolojisinin inceleme alanına girer. Toplumların işleyişinde belirli davranış kalıpları ve kurallar vardır. Normlar, bireylerin ne

yapması veya yapmaması gerektiğini belirler. Sapma, bu normlara aykırı davranış olarak tanımlanır. Toplumlar, normları ve kuralları korumak yahut sapmayı önlemek için çeşitli sosyal kontrol mekanizmaları geliştirirler. Bu mekanizmalar, yasalar, cezalar, eğitim sistemleri, aile yapıları ve toplumsal beklentiler gibi araçlarla sağlanır. Etiketleme teorisine göre; sapma bir davranışın kendisinden ziyade, toplumsal tepkiler ve etiketlemeler sonucu oluşur. Bir birey veya grup “sapık” olarak etiketlendiğinde, bu etiketin kendisi sapkın davranışları pekiştirebilir. Edwin Sutherland tarafından geliştirilen “farklılaşan birliktelik teorisi”ne göre sapmanın öğrenilen bir davranış olduğunu öne sürülmektedir. Bireyler, sapkın davranışları, içinde buldukları sosyal çevre ve etkileşimler yoluyla öğrenirler. Robert K. Merton’un “gerilim teorisi” açısından toplumların belirlediği hedeflere ulaşamayan bireyler, alternatif yollar arayarak sapkın davranışlarda bulunabilirler. Bu teoride, toplumda var olan sosyal yapı ve bireyler arasındaki eşitsizlikler, sapmanın nedenleri arasında gösterilir. Travis Hirschi’nin “sosyal bağ teorisine” göre bireylerin toplumsal bağlarının güçlü olması durumunda sapma davranışlarına daha az eğilimli oldukları savunulmaktadır. Aile, arkadaşlar, eğitim ve diğer sosyal bağlar, bireylerin normlara uygun davranmasını teşvik eder.] Modern ceza hukukunda suçun basit ve evrensel bir tanımı bulunmamakla birlikte, yasal tanımlar belirli amaçlar için sunulmuştur. Genel bir bakışa göre, suç, mevcut kanunlar tarafından tanımlanmış bir kategori olarak kabul edilir; yani bir eylem, ilgili ve yürürlükteki bir kanun tarafından suç olarak belirlendiyse, bu eylem suç teşkil eder. Önerilen tanımlardan biri, suçun sadece bireylere değil, aynı zamanda bir topluluğa, topluma ya da devlete zarar veren bir eylem olduğunu vurgular (“kamuya açık bir yanlış”). Bu tür eylemler yasal olarak yasaktır ve cezalandırılır (Lamond, 2007, s. 609-632).

Cinayet, tecavüz ve hırsızlık gibi eylemlerin dünya genelinde yasaklanması gerektiği düşüncesi evrensel bir kabul görmektedir. Ancak, her bir yargı bölgesinin ceza hukuku tarafından tanımlandığı için cezai suçun tam olarak ne olduğu konusunda genel bir tanım bulunmamaktadır. Bazı ülkelerde bu konuda kapsamlı bir kanun, genellikle ceza kanunu adı altında, bulunurken, ortak hukuk sistemine sahip diğer bazı ülkelerde bu kadar detaylı bir kanun bulunmayabilir. Devlet ya da hükümet, bir bireyin suç işlemesi durumunda özgürlüğünü ciddi şekilde kısıtlama yetkisine sahiptir. Modern toplumlarda, soruşturma ve yargılama süreçlerine uyma zorunluluğu vardır. Bir kişi suçlu bulunduğu anda, suçun niteliğine bağlı olarak toplu hapis cezası, tazminat veya bazı yargı bölgelerinde ölüm cezasına çarptırılabilir. Genellikle, “suç teşkil eden bir eylemde bulunmanın” (actus reus) suç olarak kabul edilmesi için, bazı istisnalar dışında, “suç teşkil eden bir eylemde bulunma niyetinin” (mens rea) bulunması gerekmektedir. Her kanun ihlali suç olmasına rağmen, her hukuk ihlali suç olarak kabul edilmez. Özel hukuk ihlalleri, devlet tarafından otomatik olarak cezalandırılmaz; bunun yerine, bu tür ihlaller hukuk yargılaması yoluyla ele alınabilir, örneğin haksız fiil ve sözleşme ihlalleri gibi (Elizabeth, 2003, s. 5-10).

Suçun kesin tanımı, felsefi bir konu olup genel bir kabule varılamamıştır. Hukuk, siyaset, sosyoloji ve psikoloji gibi farklı alanlar, suçu çeşitli perspektiflerden tanımlamaktadır. Suç, bireylere, topluluğa veya devlete karşı yapılan haksızlıklar olarak çeşitli biçimlerde değerlendirilebilir. Bir eylemin suç sayılma durumu, bulunduğu bağlama bağlıdır. Şiddet içeren eylemler genellikle suç olarak kabul edilir, ancak bazı durumlarda bu eylemlere izin verilebilir veya arzu edilebilir olarak bakılabilir. Suç, tarih boyunca genellikle kötülüğün bir ifadesi olarak algılanmıştır; ancak, modern suç teorileri bu perspektifi değiştirmiştir (Fattah, 1997, s. 30-47). Sosyolojik bir kavram olarak suç, zarar veren ve toplumsal normları ihlal eden eylemlerle ilişkilendirilir (Fattah, 1997, s. 35-36). Bu tanıma göre suç bir tür sosyal yapıdır ve toplumsal tutumlar neyin suç sayılacağını belirler (Fattah, 1997, s. 29). Hukuki ahlakçılığa dayalı hukuk sistemlerinde suçun sosyal tanımını olduğu kadar hukuki tanımını da toplumun hâkim ahlaki inançları belirler. Bu sistem, bireyciliğe ve çok kültürlülüğe diğer ahlaki inançlara göre öncelik veren liberal demokratik toplumlarda daha az öne çıkar. Paternalizm, suçu yalnızca başkalarına veya topluma zarar vermek olarak değil, aynı zamanda kendine zarar vermek olarak tanımlar (Fattah, 1997, s. 38) Suçla ilgili psikolojik tanımlamalarda faillerin ruh halleri ve çevreleriyle ilişkileri dikkate alınır (Fattah, 1997, s. 36-37).

Suç sosyolojisi, suç ile suçlu davranışların toplumsal kökenlerini ve etkilerini anlamaya odaklanan bir alandır. [Köken, etkiler ile... suç tanımına ve suçlu olarak etiketle(n)meye giden süreçleri de anlamaya çalışır.] Bu alanda birkaç temel teori bulunmaktadır. Klasik Kuram: Temsilcileri; Cesare Beccaria, Jeremy Bentham'dır. Klasik kuram, suçun bireylerin rasyonel tercihleri sonucunda ortaya çıktığını savunur. Suçlu, suç işleyerek elde edeceği kazançların, olası cezadan daha büyük olduğunu düşünür. Bu nedenle, klasik kuram, caydırıcılık ilkesini vurgular. Hukukun kesin ve hızlı bir biçimde uygulanmasını savunur (Ferrajoli, 2019, s. 75-84). Çatışma Kuramı: Temsilcileri; Karl Marx, George Vold, Richard Quinney'dir. Çatışma kuramı, toplumun temelinde sınıfsal çatışma olduğunu ve suçun toplumsal eşitsizliklerin bir ürünü olduğunu öne sürer. Zengin ve güçlü sınıfların, yoksul sınıflara uyguladığı baskılar suçun ortaya çıkmasında etkilidir. Suç, toplumsal çatışmaların bir yansımasıdır ve hukukun uygulanmasında sınıfsal adaletsizlik vardır (Quinney, 2017, s. 7-11). Etiketleme Kuramı: Temsilcileri; Howard Becker ve Edwin Lemert'tir. Etiketleme kuramı, toplumun suçluları etiketleyerek onları suçlu kıldığını ve bu etiketin bireyin davranışlarını olumsuz etkilediğini savunur. Bu teori, suçluluğun sosyal bir yapı olduğunu ve suç etiketi alan bireylerin toplum tarafından dışlanma eğiliminde olduğunu iddia eder (Tannenbaum, 1994, s. 189). İçsel Çatışma Kuramı (Strain Teorisi): Temsilcileri: Robert K. Merton ve Albert Cohen'dir. İçsel çatışma kuramı, bireylerin toplumsal hedeflere ulaşamamaları durumunda içsel bir çatışma yaşayarak suç işlediklerini ileri sürer. Toplumun belirlediği hedeflere ulaşma yolları sınırlı olduğunda, bireyler alternatif yollara başvurabilirler ve bu da suç oranlarını artırabilir (Poveda, 1970, s. 59). Rasyonalizasyon Kuramı (Rational Choice Theory): Temsilcileri;

Ronald V. Clarke ve Derek B. Cornish'dir. Rasyonalizasyon kuramı, suçun bireylerin rasyonel düşünce süreçlerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını savunur. Suç, bireyin kişisel çıkarlarını maksimize etmeye yönelik bir seçimdir. Bireyler, suç işlemenin getireceği avantajları ve olası cezayı değerlendirerek eylemlerini planlarlar (Cornish, 2006, s. 48-80). Bu teoriler, suç sosyolojisi alanında farklı perspektifler sunar ve suçun toplumsal nedenlerini anlamaya çalışır. İhtiyaç duyulan teori, spesifik bir suç türü veya toplumsal bağlam düzeyinde değişebilir.

Suç, toplumları derinden etkileyen karmaşık bir olgudur. Suçun toplum içinde sosyal bağlamda yarattığı etkiler, birincil olarak suçun toplumun dokusunu nasıl etkilediğini inceler. Suç, toplumsal güveni zedeler ve sosyal normlara karşı bir tehdit oluşturabilir. Ayrıca, etkilenen bireyler arasında güvensizlik ve korku duygularını artırabilir, toplumda sosyal kopukluğa neden olabilir. Suç, ekonomik düzeyde de önemli etkilere yol açar. Güvenlik önlemleri ve ceza adalet sistemine yapılan yatırımlar, devletlerin bütçesini olumsuz yönde etkileyebilir. Ayrıca, suç nedeniyle kaybedilen üretkenlik ve işgücü, ekonomik gelişmeyi kısıtlayabilir. Suç, mağdurlar ve suçlular arasında psikolojik etkilere neden olabilir. Mağdurlar, travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik sorunlar yaşayabilirler. Suçlu bireylerde ise ceza adalet sistemine maruz kalmanın psikolojik etkileri, topluma geri dönüşleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Suçun hukuki etkileri, ceza adalet sistemini ve yasal kurumları içerir. Suç, hukuki bir mücadeleye ve hapis cezalarına yol açabilir. Bu durum, hapishanelerin kapasite sorunlarına, mahkemelerin yargılama süreçlerine ve adalet sisteminin genel işleyişine etki edebilir. Suç, genellikle toplumsal eşitsizlik ve ayrımcılıkla bağlantılıdır. Belirli topluluklar veya sosyal sınıflar, suçla daha fazla ilişkilendirilebilir, bu da toplumsal eşitsizlikleri derinleştirebilir ve toplumsal adaletsizlik hissini artırabilir. Defaatle belirtildiği gibi suçun toplum üzerindeki etkileri, çok yönlü ve karmaşıktır. Sosyolojik, ekonomik, psikolojik ve hukuki perspektiflerden bakıldığında, suçun toplumda yarattığı zararlar daha iyi anlaşılabilir. Bu bağlamda, suçla mücadele politikalarının geliştirilmesi ve suçun etkileriyle başa çıkılması, toplumun genel refahını artırmak adına önemli bir adımdır (Fraser, 2011, s. 1-16).

Suçla Mücadelede Kullanılan Cezalandırma Sistemleri ve Hapishaneler

Suçla mücadele, toplumların güvenliğini sağlamak ve adaleti tesis etmek adına önemli bir hedefi temsil eder. Bu bağlamda, suçla mücadelede kullanılan cezalandırma sistemleri, suçun önlenmesi, suçluların cezalandırılması ve toplumsal düzenin korunması amacıyla çeşitlenmiş yaklaşımları içermektedir. En yaygın ve bilinen cezalandırma sistemlerinden biri hapis cezalarıdır. Suçluların belirli bir süre boyunca hapiste tutulmaları, topluma karşı tehdit oluşturan bireylerin izole edilmesini sağlar. Ancak, aşırı kullanımı ve uzun ceza süreleri, toplumsal rehabilitasyon yerine suçluların sertleşmesine neden olabilir (Eadie, 2003, s. 541-573).

Para cezaları, suçlulara belirli bir miktar para ödeme yükümlülüğü getirir. Bu sistem, ekonomik bir yaptırım olarak işlev görür ve suçlunun maddi sorumluluk taşımasını sağlar. Ancak, ekonomik sınırlamaları olan bireyler için etkili bir caydırıcı olmayabilir. Toplumsal hizmetler, elektronik kelepçeler, ev hapsi gibi alternatif cezalandırma yöntemleri, suçlulara hapis cezaları yerine daha rehabilitatif bir yaklaşım sunar. Bu sistemler, suçluların topluma entegrasyonunu kolaylaştırmayı ve tekrar suç işleme riskini azaltmayı amaçlar. Suçluların belirli bir süre hapis cezasını tamamlamasının ardından şartlı salıverme ve gözetim, sürecin devamını içerir. Bu süreçte, suçlu belirli kurallara uymak ve düzenli kontrollerden geçmek zorundadır. Bu sistem, suçluların topluma geri dönüşünü desteklemeyi amaçlar. Suçla mücadelede etkili bir yaklaşım, suçluların eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılımını içerir. Bu programlar, suçun temel nedenlerini anlamayı ve suçluların davranışlarını olumlu bir şekilde değiştirmeyi hedefler. Suçla mücadelede kullanılan cezalandırma sistemleri, çeşitli avantajlara ve zorluklara sahiptir. Etkili bir strateji, cezalandırmanın yanı sıra suçun sosyal, ekonomik ve psikolojik kökenlerini anlamayı içermelidir. Bu bağlamda, cezalandırma sistemleriyle birlikte iyileştirme, eğitim ve topluma entegrasyon stratejilerinin entegre bir şekilde uygulanması, suçla mücadelede daha sürdürülebilir sonuçlara yol açabilir (Levitt, 2007, s. 455-495). Suçlar genel olarak; şiddet suçu, mülkiyet suçu, kamu düzeni suçu, siyasal suçlar ve henüz gelişmemiş suçlar şeklinde beş ana bölüme ayrılmaktadır. 21. yüzyıldaki hemen hemen tüm ülkelerde medeni hukuk, genel hukuk, İslam hukuku veya sosyalist hukuka dayanan ceza hukuku vardır. Tarihsel olarak, ceza kanunları sıklıkla suçluları sınıfa veya kasta göre ayırmış ve statüye bağlı olarak farklı cezalar öngörmüştür. Bazı kabile toplumlarında, bir klanın tamamı bir suçtan sorumlu olarak kabul edilmektedir. Çoğu durumda, bu sistemdeki bir suçla ilgili anlaşmazlıklar, birkaç nesil boyunca sürececek bir kan davasına yol açmaktadır (Roth, 2014, s. 23-24). [Örneğin kan davaları bu türdendir.] Kanun kapsamında hangi eylemlerin suç sayılacağını devlet belirler. Kriminalizasyon, özerklik haklarını ihlal edebileceği ve bireyleri haksız cezaya maruz bırakabileceği için önemli insan hakları hususlarına sahiptir (Ashworth, 2013, s. 32-33).

Suçlu davranışın temel analizi, maliyet-fayda analizi ile belirlenir. Suç işleyen birey genellikle bu eylemin getireceği faydaların, yakalanma ve cezalandırılma riskine göre daha ağır basacağına inanır. Ekonomik faktörler, özellikle işsizlik ve gelir eşitsizliği gibi olumsuz etkiler, suç işleme teşvikini önemli ölçüde artırabilirken, ağır cezalar ise bazı durumlarda bu teşviki azaltabilir. Sosyal faktörler de benzer şekilde suç olasılığını etkiler. Suç, büyük ölçüde toplumsal bütünleşme ile ilişkilidir; toplumla daha az bütünleşmiş veya zorla bütünleşmiş grupların suçta karışma olasılıkları daha yüksektir. Topluluğa kilise/ cami/ havra aracılığıyla dâhil olmak, suç olasılığını azaltırken, suçlu kişilerle ilişki kurmak suçlu olma olasılığını artırabilir. Suçun bilinen bir genetik nedeni yoktur. Bazı genlerin bireyleri suç faaliyetlerine yönlendirebilecek özellikleri etkilediği bulunmuştur; ancak suç eylemlerine doğrudan neden olan veya bunu zorlayan hiçbir biyolojik veya fizyo-

lojik özellik bulunamamıştır. Biyolojik faktörlerden biri de cinsiyet eşitsizliğidir; çünkü hemen hemen tüm kültürlerde erkeklerin suç işleme olasılığı, kadınlara göre önemli ölçüde daha yüksektir. Ayrıca, erkeklerin işlediği suçların kadınların işlediği suçlardan daha ciddi olma eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir (Fajnzylber, 2002, s. 1323-1357).

Gelişmiş ülkelerde, [BM Kalkınma Programı'nın İGE'sine göre] suç genellikle ülkenin suç oranlarına bakılmaksızın yüksek öncelikli bir siyasi konu olarak kabul edilmektedir. Düzenli olarak suça maruz kalmayan bireyler, genellikle medya aracılığıyla haberleşme ve suç kurguları gibi mecralarla suçla temas kurmaktadır. Suçun haberlerle gündeme gelmesi, alarmizme ve suç eğilimlerinin yanlış algılanmasına neden olabilir. Suçla ilgili haberlerdeki seçim yanlılığı, şiddet içeren suçların yaygınlığını önemli ölçüde abartabilir ve habercilik, belirli bir suç türünü belirli bir süre boyunca aşırı vurgulayarak bir "suç dalgası" etkisi yaratabilir. Toplumun ahlaki değerleri zamanla değiştiğçe, bir zamanlar suç olarak görülen eylemler zaman içinde haklı görülebilir hale gelebilir (Fattah, 1997, s. 63-64).

Hapishane [tutukevi/ cezaevi veya ıslah merkezi] insanların kendi istekleri dışında hapsedildiği ve reddedildiği bir tesistir. Genellikle çeşitli suçların cezası olarak devletin yetkisi altında çeşitli özgürlükler sağlanır. Yetkililer genellikle ceza adaleti sistemi içinde cezaevlerini kullanır: Suçla itham edilen kişiler duruşmalarına kadar hapsedilebilir; duruşmada suçları itiraf eden veya suçlu bulunanlar belirli bir süre hapis cezasına çarptırılabilir. Cezaevleri, otoriter rejimler tarafından muhalif olarak algılanan bireyleri genellikle adil bir yargılama veya hukuki süreç olmaksızın siyasi suçlar gerekçesiyle tutuklamak için kullanılan bir siyasi baskı aracı olarak da işlev görebilir. Bu tür bir kullanım, uluslararası hukukun çoğu formuna göre yasadışıdır. Savaş zamanlarında, savaşan taraflar veya tarafsız ülkeler, askeri hapishanelerde veya savaş esiri kamplarında savaş esirlerini veya tutukluları tutabilir. Devletler herhangi bir zamanda sivilleri (bazen geniş sivil grupları) toplama kamplarında hapsedebilir (Eadie, 2003, s. 541-573).
Formun Üstü

İnsanlık tarihi boyunca, suç ve ceza kavramları toplumsal düzenin temelini oluşturmuştur. [Yazının icadı ve ilk yazılı kanunlara atıfla Mezopotamya'da ikili cezalandırma sisteminden bahsedilebilir: «Talion» denilen kısasa kısas cezası Sami kavimlerinde (Babil'de Hammurabi Kanunları'nda bu prensibe geniş ölçüde yer verilir), Sümer kanunlarında cezalar daha çok maddi, para cezası şeklindedir.] Hapishaneler, suç işleyen bireyleri izole etmek ve topluma bir mesaj göndermek amacıyla kullanılan ceza sistemlerinin değişiminde önemli bir rol oynamıştır. Antik çağlarda, suç işleyenler genellikle kamuya açık yerlerde cezalandırılırdı. Roma İmparatorluğu'nda, gladyatör dövüşleri ve arenada yapılan infazlar yaygındı. Orta Çağ'da ise, ceza genellikle fiziksel işkence ve halka açık infazlar şeklinde uygulanırdı. Ancak, bu yöntemlerin suç oranlarını düşürmede etkili olmadığı görüldü. 18. yüzyılda, filozof ve düşünürlerin etkisiyle hapishane reformları başladı.

John Howard ve Cesare Beccaria gibi isimler, insan haklarına saygı gösteren ve cezanın suçluyu rehabilite etmeyi amaçlayan bir sistem önerdiler. Bu dönemde, hapishanelerin suçluları toplumdan izole etme ve eğitime amacı güden bir işlevi olduğu düşüncesi yaygınlaştı (Lakobrija, 2021, s. 216-236). İngiliz filozof Jeremy Bentham, 18. yüzyılın sonlarında Panopticon adlı bir tasarım geliştirdi. Bu, gözetim kulesi merkezli bir yapıydı ve mahkûmların her an gözlemlenebileceği bir sistem sunmaktaydı. Bu tasarım hem gözetimi artırmak hem de suçluları rehabilite etmek amacıyla hapishaneleri düzenlemek için kullanıldı (Cooper, 1981, s. 675-690). 19. yüzyılda, hapishaneler daha kurumsallaştı ve ceza sistemi giderek standardize edildi. Ayrıca, suçluların eğitim ve meslek becerileri kazanmalarını sağlamak amacıyla çeşitli reformlar uygulandı. Ancak, 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, hapishaneler tekrar gözetim ve cezalandırma odaklı hale geldi. Bugün, hapishaneler dünya genelinde farklı sistemlere sahiptir. Bazıları ceza odaklı yaklaşımları benimserken, diğerleri suçluların topluma kazandırılmasını hedefler. Ayrıca, alternatif cezalandırma yöntemleri ve rehabilitasyon programları da giderek daha fazla kullanılmaktadır. Hapishanelerin tarihi, suç ve ceza anlayışının evrimine paralel olarak şekillenmiştir. Antik dönemden günümüze kadar geçen süreçte hapishaneler, suçluların cezalandırılmasının yanı sıra topluma geri kazandırılmalarını sağlama amacıyla çeşitlenmiştir. Bu evrim, adalet ve toplumsal kontrol kavramlarının sürekli olarak değerlendirilip geliştirilmesini gerektirmektedir (Scharff-Smith, 2016, s. 525-535).

Cezaevleri, mahkûmların kontrolünü elinde tutarken hapishaneyi işletmek ve sürdürmek için insanları çalıştırır. Çoğu zaman bir cezaevinde çalışan kişi sayısı, cezaevinin büyüklüğü, cezaevinde kaç mahkûmun bulunduğu ve cezaevinin ne kadar finansman sağladığı gibi faktörlere bağlıdır. Bu personeller içinde; gardiyanlar, öğretmenler, sosyologlar, psikologlar, vaka yöneticileri, cezaevi danışmanları, sağlık çalışanları, çalışma izni amiri, dini görevliler, cezaevi müdürü vb. yer almaktadır (Bennett, 2013, s. 17). Cezaevlerinde süreç adaleti, hukuki prosedürlerin adil bir şekilde uygulanması ve mahkûmların haklarına saygı gösterilmesi anlamına gelir. Bu bağlamda, cezaevlerindeki personel özellikleri, süreç adaletinin sağlanması açısından kritik bir rol oynar. Cezaevlerinde süreç adaleti, mahkûmların haklarına saygı gösterilmesi, adil yargılanma süreçleri ve ceza uygulamalarının şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesi temel ilkelerine dayanır. Bu nedenle, cezaevi personelinin özellikleri bu süreçleri etkiler. Personelin adil ve eşit davranışları, mahkûmlar arasında güvenin oluşmasına katkıda bulunur. Adaletin sağlanması, cezaevlerinde disiplini korumak ve toplumsal rehabilitasyonu desteklemek açısından önemlidir. Personelin dürüstlüğü, tarafsızlığı ya da saygınlığı, mahkûmların hukuki süreçlere güvenmelerini ve iş birliği yapmalarını teşvik eder. Personelin eğitimi ve deneyimi, süreç adaletinin kalitesini etkiler. Uygun eğitim alan personel, mahkûmlarla daha etkili iletişim kurabilir ve hukuki prosedürleri daha iyi anlayabilir. Aynı zamanda, çeşitli kültürel ve sosyal bağlamlara uygun personel, mahkûmların çeşitli ihtiyaçlarına daha duyarlı bir şekilde yanıt

verebilir. Cezaevlerinde süreç adaleti, mahkûmların insan haklarına saygı gösterilmesini sağlayarak toplumsal adalete hizmet eder. Personelin özenli, adil ve etkili bir şekilde görev yapması, cezaevlerinde güvenliği artırırken, mahkûmların topluma kazandırılmasına da katkı sağlar. Cezaevlerinde süreç adaleti, personelin nitelikleri ile doğrudan ilişkilidir. Adil ya da eşit davranan, eğitilmiş, deneyimli ve çeşitliliğe duyarlı personel, cezaevlerinde süreç adaletini güvence altına alır. Toplum adına olumlu sonuçlara katkı sağlar (Beijersbergen, 2015, s. 337-358).

Cesare Beccaria ve Jeremy Bentham, 18. yüzyılın önemli düşünürlerindedir ve her ikisi de ceza hukuku ile cezalandırma sistemleri konusunda önemli katkılarda bulunmuşlardır. Cesare Beccaria Kitabı: “Suçlar ve Cezalar Üzerine”dir. (1764) Temel Görüşleri: Beccaria’ya göre cezaların temel amacı, suçları önlemek ve suç işlemeye yönelik caydırıcılık yaratmaktır. Cezalar, suçun topluma verdiği zararla orantılı ve suçtan daha ağır olmamalıdır. Beccaria, yasaların açık ve anlaşılır olmasını savunur. Suçların ile cezaların önceden belirlenmiş ve yazılı olması gerektiğini, keyfi uygulamalardan kaçınılması gerektiğini belirtir. Beccaria, işkence/ ölüm cezasının insanlık dışı olduğunu ve suçları önleme konusunda etkili olmadığını savunur. Onun yerine, daha insancıl ve caydırıcı cezaların uygulanmasını önerir. Cezaların suçtan hemen sonra ve kesin bir şekilde uygulanması gerektiğini vurgular. Gecikmiş veya belirsiz cezaların caydırıcılığını kaybedeceğini düşünür. Jeremy Bentham’ın felsefesi: Utilitarianism’dir (Faydacılık). Bentham, cezanın amacının toplumsal faydayı maksimize etmek olduğunu savunur. Cezalar, suçu önlemek ve genel mutluluğu artırmak için uygulanmalıdır. Bentham’a göre, cezalar suçun verdiği zararla orantılı olmalıdır. Aşırı ağır cezalar haksızdır ve toplumsal faydaya hizmet etmez. Bentham’ın faydacılık ilkesine göre, bir ceza, eğer o ceza uygulanmasaydı ortaya çıkacak zararları önlüyorsa haklıdır. Yani, cezanın getirdiği acı, önlediği suçun zararından daha az olmalıdır. Bentham, ceza sisteminin suçluları ıslah etmeye yönelik olması gerektiğini savunur. Suçluların topluma yeniden kazandırılması ve tekrar suç işlemelerinin önlenmesi önemlidir. Beccaria, cezaların orantılı ve insan haklarına uygun olması gerektiğine vurgu yaparken, Bentham cezaların faydacı bir perspektifle değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Her iki düşünür de cezaların caydırıcı olması gerektiğini savunur ancak Beccaria bu caydırıcılığın insancıl ve adil yollarla sağlanmasını önemserken, Bentham cezaların genel toplumsal faydayı maksimize etmesi gerektiğini vurgular. Beccaria, ölüm cezasına karşıdır ve bu cezanın etkili bir caydırıcı olmadığını savunur. Bentham ise belirli koşullar altında ölüm cezasının uygulanabilir olduğunu düşünebilir ancak genellikle ceza sisteminin reformcu ve ıslah edici olması gerektiğini savunur. Beccaria & Bentham’ın görüşleri, modern ceza hukuku ile adalet sistemlerinin şekillenmesinde büyük rol oynamış ve hala etkili olmaya devam etmektedir.

Fransız sosyolog Michael Foucault, 1975’te “Discipline and Punish: The Birth of the Prison” (Fr. Surveiller et punir: Naissance de la jail, Tr. *Disiplin ve Ceza: Hapishanenin Doğuşu*) kitabını yayımlamıştır. Fransa’dan elde edilen tarihi bel-

gelere dayanarak, modern çağda Batı ceza sistemlerinde gerçekleşen değişikliklerin ardındaki sosyal ve teorik mekanizmaların analizi, Foucault'nun hapishane sistemi üzerine yaptığı çözümlenmeye dayanmaktadır. Foucault, hapishanenin sadece reformistlerin insani kaygıları nedeniyle temel cezalandırma biçimi haline gelmediğini savunmaktadır. Kültürel değişimlerin izini sürerek, hapishanenin beden ve iktidar üzerinden hâkimiyetine yol açan sosyal dinamikleri açıklamaktadır. Foucault, hapishanenin sadece ceza alanında değil, aynı zamanda okullar, hastaneler ve askeri kışlalar gibi farklı yerlerde de bulunan yeni teknolojik güçler tarafından “disiplinler” tarafından kullanıldığını öne sürmektedir (Schwan, 2015, s. 7-9). Michael Foucault'nun “Discipline and Punish: The Birth of the Prison” adlı eseri, ceza sistemlerinin tarihsel değişimini inceleyerek, modern hapishane sistemlerinin ortaya çıkışını detaylı bir şekilde ele alır. Foucault, eserinde disiplin, güç ve kontrol mekanizmalarını sorgular, bu bağlamda hapishane sistemini tarihsel bir perspektiften değerlendirir. Foucault'nun eserinde temel tez, hapishane sistemlerinin sadece suçluları izole etmek ve cezalandırmak amacı taşımadığı, aynı zamanda toplumu belirli normlara/ kurallara tabi kılmak için bir araç olarak kullanıldığıdır. Eser, kitlesel gösterimlerin ve şiddetin yerini, bireysel denetim ya da disiplinin aldığını savunur. Foucault, bu değişimi bir dönüşüm olarak değerlendirir ve modern ceza sistemlerindeki bu evrimi anlamak için tarihsel bağlamı inceler. Foucault, eserinde hapishane sistemlerinin ortaya çıkışını, 18. yüzyılın sonlarına doğru yaşanan toplumsal, politik ve ekonomik değişimlerle ilişkilendirir. Panopticon kavramı üzerinden, gözetim ve denetimin modern ceza sistemlerine nasıl entegre olduğunu analiz eder. Bu, bireyin sürekli gözetim altında hissettiği bir yapıdır ve suçun önlenmesi için gözetimin kendisinin yeterli olduğunu savunur. Foucault, kitabında aynı zamanda ceza sistemlerinin insan bedeni üzerindeki etkilerini inceler. Hapishane sisteminin bir disiplin aracı olarak nasıl kullanıldığını, mahkûmların bedenleri üzerinde nasıl bir kontrol mekanizması oluşturduğunu ele alır. Bedenin, toplumsal normlara uyması için ceza sistemleri tarafından nasıl düzenlendiğini ve biçimlendirildiğini vurgular. Eser ayrıca, ceza sistemlerinin sadece hapishane ile sınırlı olmadığını, aynı disiplin ve kontrol mekanizmalarının okullar, hastaneler yahut diğer kurumlar üzerinde de uygulandığını ileri sürer. Foucault, bu disiplin mekanizmalarının toplumsal düzeni sürdürme ve bireyleri belirli normlara uydurma amacı taşıdığını öne sürer. Foucault'nun “Discipline and Punish: The Birth of the Prison” eseri, ceza sistemlerinin evrimini, toplumsal değişimlerle ve güç dinamikleriyle ilişkilendirerek analiz eder. Kitap, hapishane sistemlerinin sadece suçluları cezalandırmak değil, aynı zamanda toplumu discipline etmek için nasıl bir araç olarak kullanıldığını ortaya koymaktadır. Foucault'nun bu eseri, ceza hukuku, sosyoloji ve siyaset bilimi alanlarında derinlemesine bir düşünce sunan önemli bir metindir (Foucault, 1977, s. 1-20).

Foucault dışında bu konuda başka bazı eserler de yazılmıştır: “Are Prisons Obsolete?” - Angela Y. Davis “Hapishaneler Neden Kaldırılmalıdır?”, “Incarceration Nations: A Journey to Justice in Prisons Around the World” - Baz Dreisinger

“Hapishanelerde Adaletin İzinde: Dünya Çapında Bir Yolculuk”, “The New Jim Crow: Mass Incarceration in the Age of Colorblindness” - Michelle Alexander “Yeni Jim Crow: Renk Körlüğü Çağında Kitleli Hapis”, “Doing Time: 25 Years of Prison Writing” - Bell Gale Chevigny “Zaman Geçirme: Hapishane Yazılarının 25 Yılı”, “Just Mercy: A Story of Justice and Redemption” - Bryan Stevenson “Sadece Merhamet: Adalet ve Kurtuluş Hikâyesi”, “Punishment and Inequality in America” - Bruce Western “Amerika’da Cezalandırma ve Eşitsizlik”, “Prisoners of Geography: Ten Maps That Explain Everything About the World” - Tim Marshall “Coğrafyanın Esirleri: Dünya Hakkında Her Şeyi Açıklayan On Harita” bunlardan birkaçıdır.

Hapishane kavramı, toplumun suç ve ceza ile başa çıkma yöntemlerini temsil ederken, birçok eleştiriye maruz kalmaktadır. Sosyologların gözüyle hapishane sistemini eleştiren temel argümanlara odaklanmak ve alternatif yaklaşımların düşünülmesi gerektiği bir gerçektir. Hapishanelerdeki koşullar ve uygulamalar, sıklıkla insan haklarına aykırı olduğu eleştirilerine neden olmaktadır. Özellikle aşırı kalabalık, kötü hijyen koşulları ve şiddetin yaygın olduğu ortamlar, mahkumların temel haklarını ihlal etmektedir. Bu durum, ceza sürecinin insan onurunu koruma amacından uzaklaştığını göstermektedir. Hapishanelerde görülen orantısız ırk ve sınıf temelli cezalandırma, toplumsal adaletsizlik sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Yoksul topluluklardan gelen bireylerin, aynı suçu işleyen daha varlıklı bireylerden daha ağır cezalara çarptırılması, adaletin nesnel olmadığını ve sistemdeki eşitsizlikleri göstermektedir. Hapishaneler genellikle cezalandırma odaklıdır ve mahkumların topluma geri dönüşünü teşvik eden rehabilitasyon çabaları ihmal edilmektedir. Mahkûmların eğitim, meslek edinme ya da psikososyal destek alması yerine, sıklıkla cezalandırma ve izolasyon öne çıkmaktadır. Bu durum, suçun nedenlerini ele almak yerine, mahkûmları daha da marjinalleştirebilir. Hapishanelerin eleştirilmesi, daha etkili ve insana yakışır alternatif ceza yöntemlerini düşünme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Toplum hizmeti, elektronik kelepçe izleme, rehabilite merkezleri gibi yöntemler, suçluların sorumluluk almasını sağlarken aynı zamanda topluma pozitif katkıda bulunmalarını teşvik edebilir. Hapishanelerin eleştirilmesi aynı zamanda toplumun suçun temel nedenlerini anlama ve bu nedenleri azaltma çabalarına odaklanma çağrısını içermelidir. Eğitim, iş olanakları ve toplumsal adalet önlemleri gibi faktörler üzerinde durularak suçun kökenleri ele alınmalıdır. Hapishaneler sadece cezalandırma değil, aynı zamanda toplumsal düzeni sürdürme amacı taşıdığı için eleştirilmelidir. Alternatif ceza yöntemlerine ve suçun sosyal nedenlerini ele almaya odaklanarak, toplumsal adaletin sağlanabileceği daha etkili bir sistem arayışı önemlidir (Garland, 1986, s. 847-880). Foucault, cezai cezalandırmanın merkezi aracı olarak hapishanenin inşasını incelerken, hapishanenin modern toplumda her şeyi kapsayan egemen bir kurum haline gelen daha büyük bir “hapishane sistemi”nin parçası haline geldiği fikrini savunan bir argüman geliştirmektedir. Cezaevi, üyeleri için panoptik bir toplum inşa eden, okulları, askeri kurumları, hastaneleri ve fabrikaları kapsayan

geniş bir ağın bir parçasıdır. Bu sistem, kendi koridorlarında kilitli olanlar için “disiplin kariyerleri” oluşturur. İnsanlar; tıp, psikoloji ve kriminolojinin bilimsel otoritesi altında işletilmektedir. Üstelik “suçlu üretme konusunda başarısız olmayacağını” garanti eden ilkelere göre faaliyet göstermektedirler. Suçluluk, gerçekten de toplumsal küçük suçlara (efendinin topraklarından odun çalmak gibi) artık tolerans gösterilmediğinde ortaya çıkar ve toplumun gözetiminde polislin vekili olarak hareket eden uzmanlaşmış “suçlular” sınıfı yaratılır (Foucault, 1977, s. 20-25). Foucault, 18. yüzyılda geliştirilen bedene yönelik yeni bir “teknoloji” ve ontolojinin, disiplin “teknolojisinin” ve “makine olarak insan” ontolojisinin sonucu olduğunu öne sürmüştür.

Türkiye’deki Hapishanelerin Mekânsal ve Zamansal Bağlamı

Türkiye’deki cezaevi ve tutuklu/ hükümlü sayılarındaki yıllara göre değişim, ülkenin toplumsal, siyasi ve hukuki dinamiklerini yansıtan önemli göstergelerden biridir. Son yıllarda Türkiye’deki cezaevi nüfusunda belirgin bir artış yaşanmıştır. Adalet Bakanlığı verilerine göre, 2000’li yılların başında cezaevlerinde bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı yaklaşık 50.000 civarındayken, 2020’lere gelindiğinde bu sayı 300.000’in üzerine çıkmıştır. Bu artışın birkaç nedeni bulunmaktadır. Birincisi, Türkiye’de suç oranlarının artmasıdır. Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, hırsızlık, dolandırıcılık ve uyuşturucu suçlarında artış gözlemlenmiştir. İkincisi, terörle mücadele kapsamında yapılan operasyonlar ve bu kapsamda tutuklanan kişi sayısının artmasıdır. Üçüncüsü, yargı sisteminde yapılan reformlar ve uygulanan politikaların etkisidir. Örneğin, denetimli serbestlik uygulamalarının genişletilmesi, infaz sürelerinde yapılan değişiklikler ve ceza indrimi düzenlemeleri, cezaevi nüfusunda dalgalanmalara yol açmıştır. Dördüncü olarak, Türkiye’deki yargı sürecinin uzunluğu ve tutuklu yargılama oranının yüksekliği de cezaevlerindeki nüfusun artmasında önemli bir faktördür. Cezaevlerindeki bu nüfus artışı, kapasite sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Birçok cezaevi kapasitesinin üzerinde mahkûm barındırmak zorunda kalmış, bu da mahkûm hakları ve yaşam koşulları konusunda çeşitli sorunlara yol açmıştır. Hükümet, bu durumu hafifletmek amacıyla yeni cezaevi inşaatlarına hız vermiştir. 2010’lu yıllardan itibaren birçok yeni cezaevi inşa edilmiş ve mevcut cezaevlerinin kapasiteleri artırılmıştır (Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> Erişim tarihi: 15.01.2024).

Türkiye’deki cezaevlerinde bulunan tutuklu/ hükümlü sayılarının yıllara göre değişimi çeşitli sosyal, ekonomik ve politik faktörlerden etkilenmektedir. Bu değişim, hem ceza-adalet sistemi hem de toplum üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Cezaevi nüfusundaki artış, cezaevi koşullarının iyileştirilmesi ve alternatif ceza yöntemlerinin geliştirilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Türkiye’deki hapishaneler, toplumun suç ve ceza yönetimine dair önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye’deki hapishanelerin mekânsal ve zamansal bağlamı incelenerek, ceza sistemine sosyolojik bir perspektiften yaklaşım söz konusu olabilir.

Ceza sistemi, sosyal yapıları ve dinamikleri de etkileyen karmaşık bir olgudur. Türkiye’deki hapisaneler, suçla mücadelede etkili bir rol oynamakla birlikte, mekânsal ve zamansal değişimlere tabi tutulmuşlardır. Bu değişimler, ceza sistemini etkileyen toplumsal, politik ve ekonomik faktörleri yansıtmaktadır. Türkiye’deki hapisanelerin mekânsal bağlamı, coğrafi konumları, mimari yapıları ve kapasiteleri üzerinden incelenebilir. Hapisanelerin genellikle şehir merkezlerine yakın olması, sosyal etkileşimi ve mahkûmların topluma geri dönüş sürecini etkileyebilir. Ayrıca, hapisanelerin iç mekân düzenlemeleri, mahkûmların yaşam koşullarını ve rehabilitasyon olanaklarını şekillendirebilir. [Aşırı yalıtım azaltılıp sosyalleşmeleri teşvik edilmelidir.] Türkiye’deki hapisanelerin zamansal bağlamı, zaman içindeki değişimleri ve gelişimleri ele almaktadır. Ceza sistemine yönelik politika değişiklikleri, ceza süreleri ve hapisanelerin kullanım amaçları zaman içinde değişim geçirebilir. Örneğin, cezaevi reformları veya toplum hizmeti projeleri gibi inisiyatifler, hapisanelerin işlevselliğini ve etkinliğini değiştirebilir. Hapisanelerin mekânsal ve zamansal bağlamının toplumsal etkileri de göz önüne alınmalıdır. Hapisanelerin buldukları bölgelerdeki toplumları nasıl etkilediği ve mahkûmların topluma yeniden entegrasyon süreçlerinin nasıl şekillendiği önemli bir sosyal dinamiktir. [Bu olgu; Amerikan yapımı “Esaretin Bedeli” ya da Türk yapımı “Tatar Ramazan” ile “Dokuzuncu Hariceye Koğuşu” filminde yoğun bir şekilde işlenmiştir.] Bu konu Türkiye’deki hapisanelerin mekânsal ve zamansal bağlamını anlamaya yönelik bir çaba olarak ele alınabilir. Hapisanelerin sosyal ve toplumsal dokuya etkisi, ceza sistemini anlamak ya da geliştirmek için önemli bir alan sunmaktadır. Mekânsal ve zamansal analizler, hapisane reformları ve toplumsal adalet politikalarının daha etkili bir şekilde tasarlanmasına katkı sağlayabilir.

Cezaevlerinin mekânsal ve zamansal özellikleri, coğrafi konumlarından iç mekân düzenlemelerine, tarihî evrimlerinden güncel kullanım amaçlarına kadar geniş bir yelpazede değişkenlik gösterir. Mekânsal Özellikler: Hapisaneler genellikle şehir merkezlerine yakın veya uzak bir şekilde konumlanabilir. Bu konum, mahkûmların topluma yeniden entegrasyonunu etkileyebilir. Cezaevlerinin mimari tasarımı, güvenlik düzeyleri, mahkûmların barınma koşulları ve iyileştirme olanaklarını belirler. Bazı cezaevleri açık tipken, diğerleri yüksek güvenlikli olabilir. Cezaevlerinin kapasitesi, içerideki mahkûm sayısını belirler. Kapasite aşıldığında, cezaevleri kalabalıklaşabilir ve bu durum hem mahkûmların hem de görevlilerin yaşam koşullarını etkiler. Vakitsel Özellikler: Cezaevlerinin tarihî değişim süreci, ceza sistemlerindeki değişiklikleri yansıtır. İlk cezaevlerinin ortaya çıkışından günümüze kadar olan süreçte, amaçlar ve yöntemler önemli ölçüde değişmiştir. Ceza süreleri ve ceza politikalarındaki değişiklikler, cezaevlerinin işlevselliğini etkiler. Örneğin, cezaevi reformları veya suçla mücadele politikalarındaki değişiklikler, hapisanelerin kullanım amaçlarını etkileyebilir. Toplumsal ve siyasal olaylar, cezaevlerinin kullanımını etkiler. Olağanüstü durumlar, sivil huzursuzluklar veya politik değişimler, hapisane nüfusunu etkileyebilir. Hapisha-

nelerdeki reform çabaları ile inovasyonlar, mahkûmların rehabilitasyonu, eğitim imkânları ve yaşam koşulları üzerinde etki yaratabilir. Toplumun cezaevleriyle ilgili algısı ve beklentileri zaman içinde değişebilir. Bu durum, cezaevi politikalarının ve uygulamalarının dönüşümünü etkiler. Cezaevlerinin mekânsal ya da zamansal özellikleri, toplumun suç ve ceza algısını yansıtan dinamiklerdir. Bu özelliklerin anlaşılması, ceza sistemlerinin daha etkili ve adil bir şekilde tasarlanmasına katkıda bulunabilir (Rubin, 2015, s. 365-400).

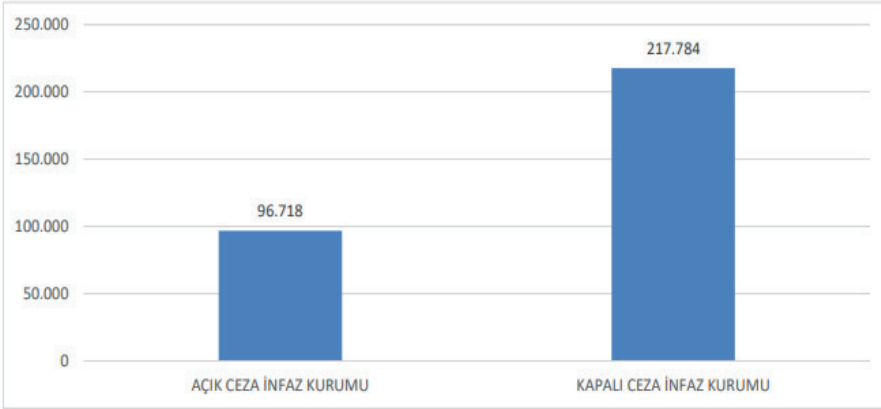
Türkiye’deki Hapishaneler Hakkındaki Güncel İstatistikî Bilgiler

CİNSİYETE VE İNFAZ DURUMUNA GÖRE CEZA İNFAZ KURUMLARI MEVCUTLARI									
YILLAR	HÜKÜMLÜ				TUTUKLU				GENEL TOPLAM
	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ÇOCUK	TOPLAM	
31.03.2022	264.935	10.360	670	275.965	35.318	1.813	1.406	38.537	314.502

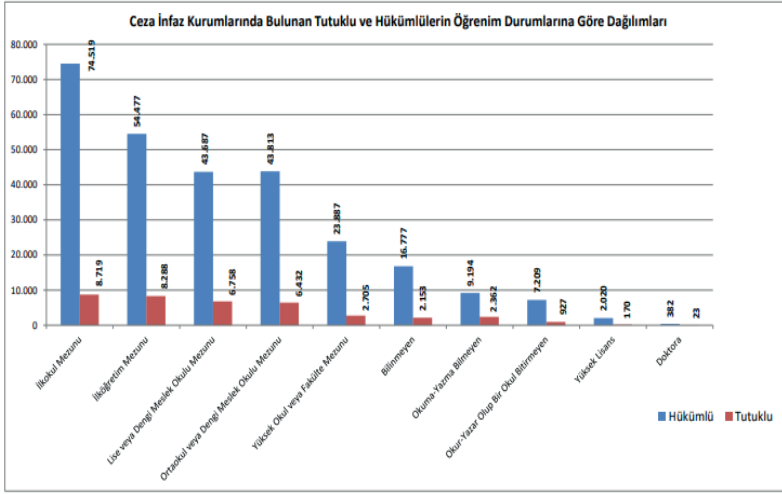
Not: Yukarıdaki verilere 7242 Sayılı Kanun gereği covid-19 iznine ayrılan hükümlüler dahildir.

Kaynak: Adalet Bakanlığı. (2023). “Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri”. Erişim adresi: <https://cte.adalet.gov.tr/> (13.01.2024).

Ceza İnfaz Kurumlarının Kurum Statülerine Göre Dağılımı (2023)

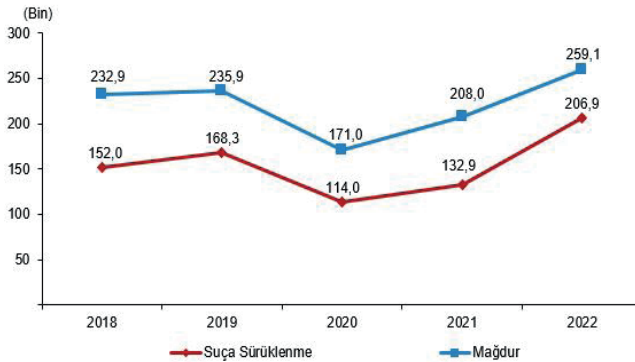
Kaynak: Adalet Bakanlığı. (2023). “Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri”. Erişim adresi: <https://cte.adalet.gov.tr/> (12.01.2024).

Kaynak: Adalet Bakanlığı. (2023). “Ceza İnfaz Kurumları İstatistikleri”. Erişim adresi: <https://cte.adalet.gov.tr/> (12.01.2024).

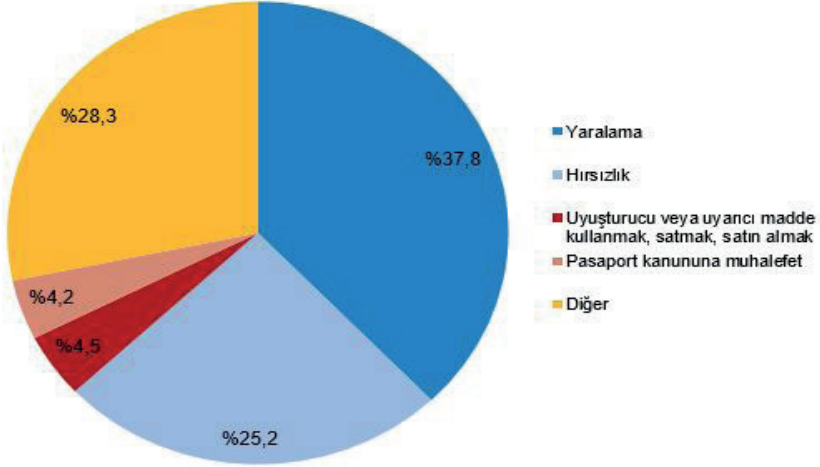
“Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2022 yılında, 2021 yılına göre %20,5 oranında artarak 601 bin 754 oldu. Bu olaylarda çocukların 259 bin 106’sı mağdur olarak, 206 bin 853’ü suça sürüklenme sebebiyle (kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla), 100 bin 490’ı bilgisine başvurma amacıyla, 16 bin 499’u kayıp (hakkında kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan) olması sebebiyle, 12 bin 684’ü kabahat işlediği iddiasıyla, 6 bin 122’si ise bu nedenlerin dışında kalan diğer nedenlerden dolayı güvenlik birimlerine geldi veya getirildi” (TUİK, 2022, s. 1-3).

Çocukların Seçilmiş Geliş Nedenlerinin Yıllara Göre Sayısı (2018-2022)

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> (14.01.2024).

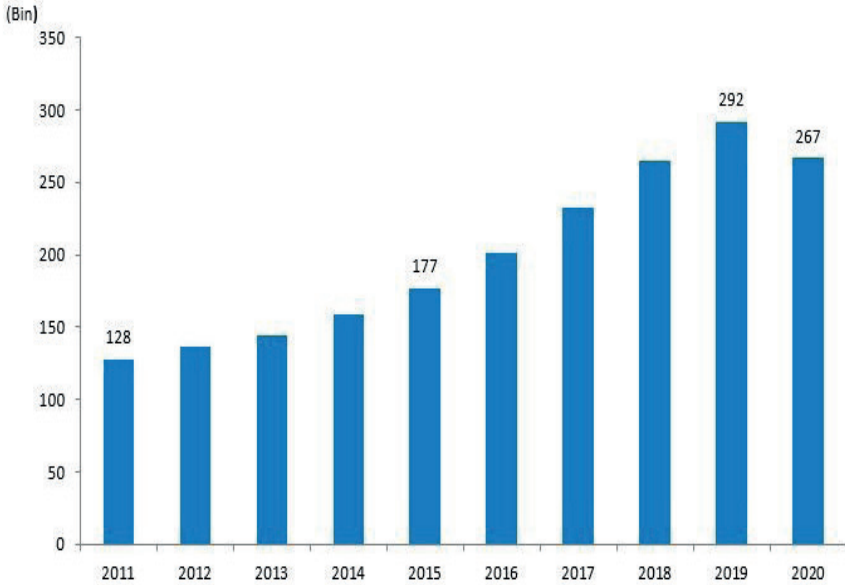
Suç sürüklenen çocuklara isnat edilen suç türü dağılımı (%), 2022

Grafikteki rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

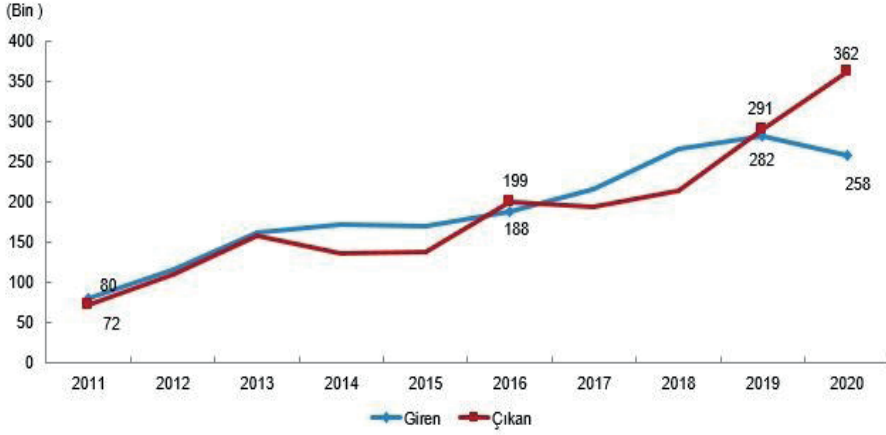
Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> (14.01.2024).

Ceza infaz kurumunda bulunan kişi sayısı, 31 Aralık, 2011-2020

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> (14.01.2024).

Ceza İnfaz Kurumuna Giren ve Çıkan Akış Nüfusu (1 Ocak-31 Aralık, 2011-2020)

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> (14.01.2024).

“Ceza infaz kurumlarının 31 Aralık 2020 tarihindeki nüfusunun %84,3’ünü hükümlüler ve %15,7’sini tutuklular oluşturdu. Bu kişilerin %96,0’ını erkekler, %4,0’ını ise kadınlar oluşturmuştur. Her yılın 31 Aralık tarihi itibarıyla Türkiye’de yüz bin kişi başına düşen ceza infaz kurumundaki kişi sayısı 2011 yılında 172 iken, bu sayı 2019 yılında 351, 2020 yılında ise 319 oldu. Diğer taraftan 2020 yılında 12 ve daha yukarı yaştaki her yüz bin kişiden 390’ı ceza infaz kurumunda yer aldı. Aynı yıl içinde bir veya daha fazla giriş kaydı dikkate alındığında, 1 Ocak-31 Aralık 2020 tarihleri arasında ceza infaz kurumuna 258 bin 401 hükümlü statüsünde giriş kaydı yapıldı. Yine aynı yıl içinde bir veya daha fazla çıkış kaydı dikkate alındığında, aynı tarihler arasında ceza infaz kurumlarından 361 bin 870 hükümlü statüsünde çıkış kaydı yapıldı. Giren hükümlülerin %95,9’unu, çıkan hükümlülerin ise %96,4’ünü erkekler oluşturdu” (TUİK, 2022, s. 2).

İBBS, 1. Düzeyde, Suç Türüne Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler (2020)

Suç türü (2020) - [TR - Türkiye]	Toplam - Total		
	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	Total	Male	Female
Toplam	258 401	247 883	10 518
Öldürme	6 080	5 916	164
Yaralama	40 445	39 413	1 032
Cinsel suçlar	4 890	4 861	29
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	4 749	4 580	169
Hakaret	4 334	4 112	222
Hırsızlık	39 279	36 673	2 606
Yağma	7 349	7 087	262
Dolandırıcılık	8 958	8 421	537
Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti	12 241	11 533	708
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma	11 374	11 125	249
Sahtecilik	6 650	6 329	321
Kötü muamele	142	81	61
Zimmet	209	186	23
Rüşvet	109	109	-
Kaçakçılık	3 411	3 318	93
Trafik suçları	15 363	15 168	195
Orman suçları	672	650	22
Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar	8 801	8 716	85
İcra İflas Kanunu'na muhalefet	13 664	13 001	663
Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet	4 212	4 212	-
Tehdit	9 216	8 901	315
Mala zarar verme	2 338	2 222	116
Görevi yaptırılmamak için direnme	4 227	4 102	125
Ailenin korunması tedbirine aykırılık	5 892	5 760	132
Diğer suçlar	43 554	41 171	2 383
Bilinmeyen	242	236	6

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> (15.01.2024).

Hükümlü ve tutuklu sayısı, 2011-2020

Prison population, 2011-2020

Yıllar Years	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
2011	128 253	123 648	4 605
2012	136 638	131 732	4 906
2013	144 098	138 906	5 192
2014	158 690	152 902	5 788
2015	177 262	170 754	6 508
2016	200 727	192 354	8 373
2017	232 340	222 444	9 896
2018	264 842	254 426	10 416
2019	291 546	280 114	11 432
2020	266 831	256 231	10 600

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2011-2020

Kaynak: <https://data.tuik.gov.tr/> (13.01.2024).

Tablo 1.14 Cumhuriyet Başsavcılıklarında Sonuçlanan Soruşturmalarda Karar Türüne Göre Suç Sayısı, İLK ON İL, 2020

İller	Karar Türüne Göre Suç Sayısı ve Oranları						
	Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar		Kamu Davası Açılan		Diğer Kararlar (*)		Toplam
	Verilen	%	%	%	%		
İstanbul	713 157	54,7	366 706	28,1	223 444	17,1	1 303 307
Ankara	312 881	56,7	155 947	28,3	83 124	15,1	551 952
İzmir	323 749	60,0	159 307	29,5	56 434	10,5	539 490
Antalya	178 933	58,9	98 282	32,4	26 417	8,7	303 632
Bursa	161 375	58,4	91 829	33,3	22 887	8,3	276 091
Konya	133 170	62,5	59 330	27,9	20 402	9,6	212 902
Adana	106 088	54,6	66 287	34,1	21 922	11,3	194 297
Mersin	105 181	58,1	55 514	30,7	20 202	11,2	180 897
Gaziantep	84 517	51,4	56 149	34,1	23 890	14,5	164 556
Kocaeli	92 809	58,3	46 060	28,9	20 304	12,8	159 173
Diğer İller	1 965 033	55,1	1 202 189	33,7	396 325	11,1	3 563 547
TÜRKİYE	4 176 893	56,1	2 357 600	31,6	915 351	12,3	7 449 844

Kaynak: (Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü, 2020, s. 20)

“Öldürme suçu işleyenlerin %29,2’sini lise ve dengi meslek okulu mezunları oluşturdu. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu işleyenlerin %32,1’ini ortaokul ve dengi meslek okulu, %24,2’sini lise ve dengi meslek okulu, %16,5’ini ilköğretim mezunu hükümlüler oluşturdu. Öldürme suçu işleyenlerin %29,2’sini lise ve dengi meslek okulu, %28,8’ini ortaokul ve dengi meslek okulu, %14,9’unu ilköğretim mezunları oluştururken, cinsel suçları işleyenlerin %31,7’sini ortaokul ve dengi meslek okulu, %24,2’sini lise ve dengi meslek okulu, %19,0’ını ilköğretim mezunu hükümlüler oluşturdu. Ceza infaz kurumuna 1 Ocak-31 Aralık 2020 tarihleri arasında giren hükümlüler eğitim durumu ve işlenen suç sırası itibarıyla değerlendirildiğinde; ilköğretim mezunlarında %18,7, lise ve dengi meslek okulu mezunlarında %16,7, ilkokul mezunlarında %16,5 ve yükseköğretim mezunlarında %9,2 ile yaralama suçu; okuryazar olup bir okul bitirmeyenlerde %30,2, okuma yazma bilmeyenlerde %25,3, ortaokul mezunlarında %22,0 ile hırsızlık suçu ilk sırada yer aldı” (TUİK, 2022, s. 2) Suç istatistikleri incelendiğinde Türkiye’de işlenen ilk altı suç sırasıyla: Yaralama, hırsızlık, tarfık suçları, uyuşturucu kullanımı-ticareti, icra-iflas kanununa muhalefet ve diğer suçlardır. Suçlu sayısı son on yıl içinde %100’den fazla artmıştır.

Sonuç

Suç ile suçlu profili genellikle bir ülkede bir dizi kompleks faktörden etkilenir ve bu profili tam olarak belirlemek zordur. Türkiye’nin suç ya da suçlu profili, çeşitli sosyo-ekonomik, demografik ve kültürel dinamiklere bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Yaş: Genç nüfus genellikle suç oranlarını etkiler. Türkiye’nin genç bir nüfusa sahip olması, gençler arasında suç oranlarının daha yüksek olmasına yol açabilir. Cinsiyet: Suçluluk oranları cinsiyete göre değişebilir. Erkekler genellikle suç işleme eğiliminde daha yüksek oranlara sahipken, kadınlar daha düşük oranlara sahip olabilir. İşsizlik: Yüksek işsizlik oranları, suç oranlarını artırabilir. İşsizlik, bireylerin ekonomik güçlüklerle başa çıkma çabası içinde suça yönelmelerine neden olabilir. Gelir Eşitsizliği: Büyük gelir eşitsizliği, toplumda gerginliklere ve suç oranlarında artışa neden olabilir. Düşük eğitim seviyeleri, suça eğilimi artırabilir. Eğitim, bireylerin iş bulma olasılıklarını ve sosyal entegrasyonlarını etkileyebilir. [Ki istatistiki veriler bu durumu doğrulamaktadır.] Aile Yapısı: Aile içi dinamikler, çocukların eğitiminde ve sosyal entegrasyonunda önemli bir rol oynar. Stabil aile yapısı, suç oranlarını düşürebilir. Toplumsal Değerler: Toplumun genel etik ve değerleri, bireylerin suça yönelimini etkileyebilir. Suç oranları genellikle şehir ve kırsal arasında farklılık gösterebilir. Büyük şehirlerdeki yoğun nüfus, suç riskini artırabilir. Ceza politikaları ve yasa uygulamaları, suç oranlarını etkileyebilir. Daha sıkı cezaların uygulanması, suç caydırıcı olabilir. Bu faktörlerin etkileşimi, Türkiye’nin genel suç ve suçlu profiline katkıda bulunur. Ancak, suç ve suçlu profilleri karmaşık olduğu için genellemelerden kaçınılmalı, spesifik

konular incelenmelidir. Bu faktörlerin analizi, suçun önlenmesi ve azaltılması için daha etkili stratejilerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Suç sosyolojisi, suçun toplumsal ve sosyal dinamiklerle nasıl ilişkilendiğini inceleyen bir alan olarak karşımıza çıkar. Bu disiplin, suçun zamansal (zamanla değişim) ve mekânsal (yerleşim yeri) bağlarıyla ilgilenir. Suçun Coğrafi Dağılımı: Suç oranları genellikle belirli bölgelerde yoğunlaşabilir. Toplum içindeki belirli mahalleler, şehirler veya bölgeler suçun daha yaygın olduğu yerler olabilir. Mekânsal bağlam, suçun belirli coğrafi alanlara nasıl odaklandığını açıklar. Mekânsal bağlam, sosyal ve ekonomik faktörlerin suç oranları üzerindeki etkilerini de gösterir. Örneğin, yoksul mahallelerde suç oranlarının daha yüksek olması, mekânsal bağlamın önemli bir yansımasıdır. Suçlar belirli mevsimlere, aylara veya gün saatlerine göre değişiklik gösterebilir. Suç sosyolojisi, zamansal bağlam içinde suçların neden belirli dönemlerde arttığını veya azaldığını anlamaya çalışır. Zamansal bağlam, toplumsal ve ekonomik değişimlerin suç oranları üzerindeki etkilerini ortaya koyar. Örneğin, ekonomik krizler, işsizlik artışları veya toplumsal huzursuzluklar, suç oranlarını etkileyebilir. Suç sosyolojisi, toplumun normları ve değerlerini analiz eder. Bu normlar ve değerler, suçun mekânsal/ zamansal olarak nasıl algılandığını ya da şekillendiğini belirler. Toplumun belirli bir dönemde belirli bir suç tipine nasıl tepki verdiği, sosyal normlarla ilişkilidir. Bu bağlamda, suç sosyolojisi, suçun sadece bireylerin davranışlarından değil, aynı zamanda toplumun yapısından, sosyal ilişkilerden ve kültürel dinamiklerden etkilendiğini vurgular. Bu faktörlerin zaman ve mekân içindeki değişimleri anlamak, suçun daha etkili bir şekilde anlaşılmasına yahut önlenmesine katkı sağlayabilir. Türkiye’de en çok suç işlenen ilk on il sırasıyla: İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa, Konya, Adana, Mersin, Gaziantep ve Kocaeli’dir.

Suç sosyolojisi, suçun toplumsal kökenlerini ve etkilerini inceleyen bir disiplindir. Bu çalışma, suç sosyolojisi perspektifinden Türkiye’deki suçun yapısal ve toplumsal dinamiklerini ele alarak, suçun sosyolojik bağlamını anlamayı amaçlamıştır. Suç sosyolojisi, suçun bireylerarası, toplumsal ve kültürel etkenlere nasıl bağlı olduğunu anlamaya çalışır. Temel kavramlar arasında sosyal kontrol, etiketleme teorisi, anomie (normsuzluk) ve çatışma teorileri gibi konular yer alır. Bu kavramlar, suçun sosyal yapılar içinde nasıl ortaya çıktığını ve yayıldığını açıklamak için kullanılır. Türkiye’deki suçun analizi, çok çeşitli faktörleri içermektedir. Türkiye’nin genç nüfusu, işsizlik ve ekonomik eşitsizlik, suç oranlarını etkileyebilir. Özellikle büyük şehirlerdeki yoğun nüfus ve ekonomik dengesizlikler, suçun yayılmasında etkili olabilir. Türk toplumunun kültürel normları, suçun tanımı ve algılanması üzerinde etkilidir. Toplumun değer sistemleri, suçun meşruiyetini ve karşılaştığı tepkileri belirler. Türkiye’deki ceza adaleti sistemi, suçun önlenmesi, cezalandırılması ve toplumla uyum içinde yaşayan mahkûmların rehabilitasyonu açısından kritik bir rol oynar. Ceza politikalarının etkinliği ve adalete erişim, suç-

la mücadelede belirleyici faktörlerdir. Göç ve kentleşme süreçleri, büyük şehirlerdeki suç oranlarını etkileyebilir. Göçmen nüfusunun yoğunlaştığı bölgelerde suç riski artabilir. Suç sosyolojisi, Türkiye'deki suçun sadece bireysel eğilimlerden değil, aynı zamanda toplumsal dinamiklerden kaynaklandığını vurgular. Bu bağlamda, suçla mücadele stratejileri ve ceza politikaları, toplumsal koşulları dikkate almalıdır. Etkili bir sosyal kontrol mekanizması oluşturmalıdır. Türkiye'nin suçla mücadelesinde, toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleriyle uyumlu çözümlere odaklanması önemlidir. Bu, suçun önlenmesi ve toplumsal düzenin korunması açısından daha etkili bir yaklaşım sağlayabilir.

Kaynakça

- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2020). *Adli İstatistikler*. Ankara: ASGM Yayınları.
- Ashworth, Andrew; Horder, Jeremy (2013). *Principles of Criminal Law* (7th ed.). Oxford University Press.
- Beijersbergen, K. A., Dirkzwager, A. J., Molleman, T., van der Laan, P. H., & Nieuwbeerta, P. (2015). Procedural justice in prison: The importance of staff characteristics. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59(4), s. 337-358.
- Bennett, J., Crewe, B., & Wahidin, A. (Eds.). (2013). *Understanding prison staff*. Willan.
- Bottoms, A. E., & Wiles, P. (2002). Explanations of crime and place. In *Crime, policing and place* (pp. 11-35). Routledge.
- Cooper, R. A. (1981). Jeremy Bentham, Elizabeth Fry, and English Prison Reform. *Journal of the History of Ideas*, 42(4), s. 675-690.
- Cornish, D. B., & Clarke, R. V. (2016). The rational choice perspective. In *Environmental criminology and crime analysis* (pp. 48-80). Routledge.
- Cullen, F. T. (1994). Social support as an organizing concept for criminology: Presidential address to the Academy of Criminal Justice Sciences. *Justice Quarterly*, 11(4), s. 527-559.
- Denno, D. W. (1985). Sociological and human developmental explanations of crime: Conflict or consensus?. *Criminology*, 23(4), s. 711-741.
- Downes, D. M., Rock, P. E., & McLaughlin, E. (2016). *Understanding deviance: A guide to the sociology of crime and rule-breaking*. Oxford University Press.
- Eadie, T., Morley, R., Baldock, J., Manning, N., & Vickerstaff, S. (2003). Crime, justice and punishment. *Social policy*, s. 541-573.
- Eadie, T., Morley, R., Baldock, J., Manning, N., & Vickerstaff, S. (2003). Crime, justice and punishment. *Social policy*, s. 541-573.
- Ehrlich, E., & Isaacs, N. (1922). The sociology of law. *Harvard Law Review*, 36(2), s. 130-145.
- Elizabeth, A. Martin. (2003). *Oxford Dictionary of Law* (7 ed.). Oxford: Oxford University Press
- Fajnzylber, Pablo; Lederman, Daniel; Loayza, Norman. (2002). "What causes violent crime?". *European Economic Review*. 46 (7): 1323-1357. doi:10.1016/S0014-2921(01)00096-4.
- Fattah, Ezzat A. (1997). *Criminology: Past, Present and Future: A Critical Overview*. Palgrave Macmillan UK.
- Ferrajoli, L. (2019). Beccaria e Bentham. *Diciottesimo Secolo*, 4, s. 75-84.
- Foucault, Michel (1977). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. New York: Vintage Books.
- Fraser, S. (2011). *The drug effect: Health, crime and society* (pp. 1-16). D. Moore (Ed.). Melbourne: Cambridge University Press.
- Garland, D. (1990). Frameworks of Inquiry in the Sociology of Punishment. *British Journal of Sociology*, s. 1-15.
- Garland, D. (2018). Theoretical advances and problems in the sociology of punishment. *Punishment & Society*, 20(1), s. 8-33.
- Garland, David (1986). "Review: Foucault's Discipline and Punish: An Exposition and Critique". *American Bar Foundation Research Journal*. 11 (4): s. 847-880. doi:10.1111/j.1747-4469.1986.tb00270.x.

- Gottfredson, D. C., McNeil, R. J., & Gottfredson, G. D. (1991). Social area influences on delinquency: A multilevel analysis. *Journal of Research in Crime and delinquency*, 28(2), s. 197-226.
- Hester, S., & Eglin, P. (2015). *A sociology of crime*. Routledge.
- Jones, S. (2021). *Criminology*. Oxford University Press.
- Lakobrija, N. (2021). The birth of prisons–evolution of an **idea**. *Civitas*, 11(01), s. 216-236.
- Lamond, G. (2007). What is a Crime?. *Oxford Journal of Legal Studies*, 27(4), s. 609-632.
- Levitt, S. D., & Miles, T. J. (2007). Empirical study of criminal punishment. *Handbook of law and economics*, 1, s. 455-495.
- Newburn, T. (2017). *Criminology*. Routledge.
- Poveda, T. G. (1970). Image of the Criminal: A Critique of Crime and Delinquency Theories. *Issues Criminology*, 5, s. 59.
- Quinney, O. R. (2017). Reality of Crime. *Classic Writings in Law and Society: Contemporary Comments and Criticisms*.
- Roth, Mitchel P. (2014). *An Eye for an Eye: A Global History of Crime and Punishment*. Reaktion Books.
- Rubin, A. T. (2015). A neo-institutional account of prison diffusion. *Law & Society Review*, 49(2), s. 365-400.
- Scharff-Smith, P. (2016). Prisons and human rights-past, present and future challenges. *The Routledge international handbook of criminology and human rights*, s. 525-535.
- Schwan, Anne; Shapiro, Stephen (2011). *How to read Foucault's discipline and punish*. London: Pluto Press.
- Tannenbaum, F., Lemert, E., Becker, H., & Schur, E. (1994). Critical Theories. *Delinquency in Society: A Child-centered Approach*, s. 189.
- Timasheff, N. S. (2017). *An introduction to the sociology of law*. Routledge.
- TÜİK. (2022). “Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri”. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/> (08.01.2024).
- Vito, G. F., & Maahs, J. R. (2015). *Criminology*. Jones & Bartlett Publishers.

Ekler

Fotoğraf: 1 Tarihi Sinop Cezaevi. Kaynak: <https://yuzyllikhikayeler.com/wp-content/uploads/2022/08/sinop-kalesi-ve-cezaevi.jpg> (13.01.2024)

